

RÖK OCH SPEGLAR

JOHANNE LYKKE NADEREHVANDI

Rök och speglar

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

TIDIGARE UTGIVNING

Natten som föregick denna dag, 2017

Strega, 2020

Röd sol, 2023

Till Karl

Albert Bonniers Förlag

Box 3159, 103 63 Stockholm

www.albertbonniersforlag.se

info@albertbonniers.se

ISBN 978-91-0-080791-7

COPYRIGHT © Johanne Lykke Naderehvandi, 2026

OMSLAG Daniela Juvall

FÖRSTA TRYCKNINGEN

TRYCK ScandBook, EU 2026

»Men jag tror nästan vi är gengångare allihop [...]. Det är inte bara det vi har ärvt från far och mor som går igen i oss. Det är alla möjliga gamla döda åsikter och allsköns gammal död tro och dylikt. Det är inte levande i oss men det sitter kvar i alla fall och vi blir aldrig kvitt det. Bara jag tar och läser i en tidning så är det som om jag såg gengångare smyga mellan raderna.«

ur *Gengångare*, Henrik Ibsen

Bernarda Moltke vaknar för tredje natten i rad av att någon rycker av henne täcket. Hon sätter sig upp i sängen, yrvaken men stridsberedd, och knyter händerna runt lakanet. Från det öppna sovrumsfönstret strömmar vinterluften med sin doft av frost och avgaser, det är lukten av december, döds månaden. Borta på byrån lyser klockradions siffror gröna i mörkret, och hon lägger märker till att tidpunkten är densamma som föregående nätter. Den är 03.37. Skräckens klockslag. Nu börjar det.

Den första natten kände hon ögonblicket innan täcket drogs undan hur en sval hand snuddade vid hennes fot. Hon sa sin dotters namn ut i rummet, övertygad om att det måste ha varit hon, barnet, trots att handen kändes både större och knotigare än en barnhand. Flickans namn blev hängande i nattluften och Bernarda tog sig för munnen med känslan av att ha råkat tala för högt i ett kyrkorum, där de församlade nu vände sig om för att stirra på henne.

Hon ställde sig upp på golvet och svepte med handen över lakanet, övertygad om att hon skulle hitta något där, en orm eller en insekt, något levande hon kunde ha misstagit för en hand, men ingenting gömde sig i sängen.

Inga kräldjur, inga barnhänder. Hon kallsvettades, kände det som att hon hade sitt eget hjärta i munnen, hon kan inte beskriva det på något annat sätt, hjärtmuskeln hade kravlat sig upp genom strupen och in i munnen, som den nu försökte undfly. Hon gjorde en irriterad knyck med huvudet, ville med den nonchalanta gesten överlista rädslan. Det var bara en dröm, tänkte hon. Eller en hallucination som kändes mycket verklig, men för den sakens skull inte var något annat än just en hallucination. Precis som när man sekunden innan man somnar hör hur någon ropar ens namn från ett annat rum. Man skyndar sig dit med andan i halsen, men rummet är tomt, det är ingen där, man har inbillat sig.

Bernarda hade krupit ner i sängen igen och dragit täcket över huvudet, låg därunder med blodsmak i munnen och försökte stilla det hysteriska hjärtat, som inte brydde sig det minsta om hennes förnuftiga försäkranden om att allt var i sin ordning. Hon tvingade sig att blunda, fokuserade på blixterna som svepte förbi på ögonlockens insida, försvann in i sig själv, in till kroppens blodröda cell där allt var stilla. Men så var det ändå som om hon hörde något, mycket svagt, men ändå, nu hördes det faktiskt alldeles tydligt, ett ljust mässande som tycktes komma från någonstans under sängen, eller om det var inuti själva madrassen. Visst var det någon som sjöng?

Det lät som en skock barn som nynnade, falskt men melodiöst och med en viss auktoritet i tonen. Hon fick

en känsla av att sången hade en särskild innebörd och att det var meningen att hon skulle förstå den, som om det var fråga om en kampsång av något slag, ett angeläget budskap framfört i tre stämmor. Alltihop är en ful dröm, tänkte hon. En ful dröm som dröms av en vaken. Med händerna över ansiktet räknade hon mycket sakta till hundra, försökte fånga upp ljuden från gatan, för att överrösta de osynliga barnen som fortsatte sitt mässande inuti madrassen. Hon andades, hon väntade.

Johanneskyrkan slog fem slag innan hon vågade sig fram ur sitt gömställe. Det dova rungandet fyllde rummet och hon kände det för ett ögonblick som om hon befann sig inuti själva kyrkklockan, upphängd därinne som ett klocksnöre. Hon undrade varför hon inte hade lagt märke till det dånande ljudet förut, alla tidiga morgnar då hon legat klarvaken i precis samma säng? Hon var, om sanningen ska fram, osäker på om kyrkklockan fortfarande var i bruk, och på en direkt fråga skulle hon nog ha svarat att hon inte hade hört den slå sedan hon var liten, på den tiden då hon varje onsdag hade hemspråksundervisning i en tegelbyggnad med utsikt över samma kyrka. Hon minns faktiskt att klockan slog då, stora rungande slag, och att det syrefattiga rummet vibrerade av ljudet.

Den andra natten var hon beredd, låg halvslumrande med telefonen i sin kallsvettiga hand för att kunna lysa med den runt i rummet om situationen skulle upprepa

sig. Kvällen hade känts lång och orolig, för Paloma hade inte varit sig själv utan verkat ersatt av ett annat mycket besvärligare barn. Flickan hade varit despotisk mot sina gosedjur och bråkat vid nattningen och i blicken hade Bernarda fått syn på något obekant, en gladlynt sadism, får hon lust att säga, något mycket trotsigt. Bernarda lekte med tanken att ge barnet sömnmedel, men trängde förfärrat undan idén med detsamma, med en obehaglig känsla av att ingivelsen hade varit någon annans, planterad i henne utan hennes medgivande.

Vid nattningen kände hon sig som en falsk mor, en bedragare i rollen som barnets mamma. Hon drog handen över Palomas panna där hon låg nedbäddad i den överdrivet ombonade barnkammaren, med leksaker i prydliga rader och sängkläder med en doft av lavendel, som om Bernarda fruktade att någon myndighet övervakade henne genom en osynlig kamera, infälld i taket, och närsomhelst kunde skicka en pedantisk handläggare att ta barnet ifrån henne, ifall hon inte lyckades upprätthålla denna mycket strikta föreställning om vad som var normalt, vad som var ett önskvärt liv för en liten flicka.

Hon drog upp täcket till Palomas haka. Mitt hjärta, sa hon. Min sol. Hon hörde själv att ömhetsbetygelserna hade en konstgjord klang, eftersom det på ordens botten låg en dunkel ängslan, en fråga hon hade på tungan men inte vågade ställa: Paloma, är det verkligen du? Hennes dotter såg på henne med ett inåtvänt leende som tycktes

passa ett mycket äldre barn, en beräknande tonårstjej som smidde lömska planer bakom sin mammas rygg.

När täcket för andra natten i rad, prick klockan 03.37, rycktes undan och blottade Bernardas fötter gled hon som en trasdocka rakt ner på golvet, där hon la sig på mage för att kunna lysa med telefonen in under sängen, hela tiden med en känsla av att någon iakttog henne, från alla håll. Det fanns ögon i tapeten och från golvet marmorerade plastmatta tycktes en tunn ånga stiga mot hennes ansikte, men under sängen fanns inget att se och inget mässande hördes från madrassen. Däremot tyckte hon att något var fel med rummets proportioner, för allt var mycket stort och hon själv var mycket liten, förkrympt och utsatt, som en guldfisk i ett mycket stort akvarium där någon har släppt ner en giftampull, tänkte hon. En silverfisk man krossar med nageln, bara för att man kan.

Hon kröp på alla fyra ut ur rummet och reste sig först när hon nådde korridoren som förband rummen med varandra, och skyndade sig sedan, nu på tåspetsarna, mot barnkammaren. Hon ville se om det trots allt kunde ha varit Paloma, det förbytta barnet, som vaknat och bestämt sig för att genomföra ett hyss, och fylldes av en stor lättnad när hon såg att flickan sov djupt i sin säng, utfälld som en sjöstjärna ovanpå täcket med sitt vanliga ansikte. En lättnad som dock snabbt ersattes av en krypande panik, för om det inte hade varit Paloma, vem var det då?

Bernarda la sig på kanten av barnsängen med ryggen mot rummet. Hon tryckte ansiktet mot Palomas hår och andades in, som hon hade för vana att göra när hon var uppiagad över något, men den söta doften hade inte samma bedövande effekt som vanligt, hon kände sig torr i munnen, kall om händerna, och ändå, det måste hon erkänna, ändå fanns det något liksom vederkvickande i denna skräck, som om hon hade doppat huvudet i en hink med isvatten och nu kände sig ovanligt klarvaken. Hon låg kvar på barnsängens kant med vidöppna ögon och hopbitna tänder och väntade in gryningen, medan någon, det kände hon starkt, stod och såg på henne från skuggorna.

Den här natten, den tredje, behöver hon däremot inte genomsöka lägenheten eller lysa under sängen, för hopkrupen ovanpå byrån, i det gröna skenet från klockradion, sitter en nästan genomskinlig spökflicka och betraktar henne. Bernarda ser henne inte först, det är som om hon träder fram ur strukturtapeten i samma ögonblick som Bernarda tittar dit. Det första som syns är ett par vattensjuka ögon, sedan följer resten av ansiktet, den hängande munnen och de håliga kinderna, följt av den avmagrade kroppen, fingrarna som håller knäna i sitt beniga grepp. Hennes tänder är för små, som mjölkttänder i munnen på en vuxen, och runt halsen har hon knutit ett solkgilt band med en bjällra som hänge.

Bernarda vet med detsamma att det inte är fråga om

något vanligt barn, det där är varken den vanskötta grannflickan som gått i sömnen eller något övergivet barn från gatan, nej, den här flickan är inte mänsklig, utan tycks komma från en helt annan plats, bortom världen, för hennes kropp är upplyst inifrån, som om hon saknar organ men däremot hårbärgerar ett elektriskt sken, en stark lampa där levern brukar sitta. Över håret bär hon en knypplad spetsduk och mitt på huvudet sitter en drottningkrona av silverfolie, den verkar gjord för hand, tycker Bernarda, är barnslig till formen och behängd med en slokande rosett av papper, misstänkt lik något Paloma har pysslat ihop på förskolan.

Flickan ser ut som en dyster barnbrud från något sedan länge förgånget sekel, uppstigen ur det träsk som hon efter den högtidliga ceremonin i en dekorerad glänta fallit rakt ner i och slukats av och där hon sedan dess har legat begravnen, bortglömd av sin make och hela bröllops-sällskapet, som utan en tanke på att bruden saknades ställde sig för att skåla i fläderlemonad i vårskymningen.

Bernarda sitter alldeles rak, med händerna i ett hårt grepp kring lakanet. Hon och spöket stirrar på varandra genom rummet, men ingen av dem säger något, det är knäpptyst. Från fönstret strömmar den kalla vinden och någonstans skäller en hund, kort och hårt, sedan inget. Bernarda ser att flickan försöker öppna munnen, men inte förmår sig. Själv kan hon inte andas. Det sticker i fingrarna och känns kallt längs ryggen. Inuti strupen

tycks något ha fastnat, det känns som en sjösten, liten och rund, i höjd med halsgropen.

Spöket sträcker fram vänsterhanden, där en billig silverring sitter och blänker på lillfingret. Ringen är identisk med den ring som Bernarda bär på högerhanden sedan alltid. Begrav mig med denna ring, brukar hon säga. Och om ni kremerar mig vill jag att ni kastar den i havet, lodbehängd, så att den sjunker helt till botten.

Bernarda drar med handryggen över kinderna som är våta. Det förvånar henne, detta att ögonen har börjat rinna av egen kraft, att man kan gråta utan att veta om det. Tårarna droppar ner över nattlinnet som snabbt blir fuktigt, för rakt genom skräcken väller nu också den plötsligt dagsfärska sorgen, på ett par sekunder fylls hjärtat av dödens kalla och sega gyttja, det är som om hon är femton år igen och inte en dag har passerat. För saken är den att Bernarda med viss försening har känt igen denna spökflicka. Det är ju Asta, hennes hjärteväninna, som har varit död i snart tjugofem år.

Lägenheten där de bor, Paloma och hon, är av ett slags deprimerande och praktiskt snitt, typiskt för tidsepoken då den renoverades. Väggarna är täckta av en fuktskadad strukturtapet och över golven ligger en nikotingul plastmatta, som måste ha rullats ut någon gång för flera decennier sedan och aldrig skalats bort, trots att den förmodligen täcker ett robust plankgolv från tiden då huset byggdes, den sortens golv där livet går att utläsa, märken efter bordsben och springor där någon tappat ner en synål eller ett hårspänne, en falsk pärla. Ljuset som fyller rummen är alltid böljande och undervattenslikt, som om huset står nedsänkt i en vattentank, och i badrummet, det enda som är intakt från den gamla tiden, finns ett mintgrönt badkar där man kan ligga och titta upp på himlen genom ett litet kvadratisk fönster. I det stora sovrummet, där Bernarda håller hus, luktar det inrökt hur mycket man än vädrar, och när vinden står rätt kan man höra vartenda ord som sägs nere på trottoaren utanför porten.

Nu står Bernarda vid sovrumsfönstret med armarna hängande. Hon ser ut som en bildstod, med det tjocka håret utsläppt över ryggen och handflatorna vända framåt.